

men: Te tumulo christe surgentem denotat iste. Deze duidt U, o Christus aan uit het graf verrijzend. In het oudste exemplaar der Biblia staat het verhaal van Samson naast de verrijzenis met het onderschrift: „Obsessus turbis Sampson valvas talit urbis”. (Omsingeld door de scharen droeg Samson de stadspoorten weg.) Ook deze scène staat op het Utrechtse koorkapschild ter rechterzijde, maar is niet opgemerkt of liever wordt nergens vermeld. Later zou het reeds genoemde *Speculum Lumanæ Salvationis* (Spiegel der menselijke behoudenis) deze uitbeelding der verrijzenis nog meer verbreiden. Bij Jonas staat: Exitus Jone de ventri ceti (de uitgang van Jonas uit den buik van het zeemonster); bij Samson staat: Sampson tulit portas Gazæ (Samson draagt de poorten van Gaza). Zo geven dus deze beide bronnen de betekenis der iconografische voorstelling op het koorkapschild van bisschop David van Bourgondië, het Constanzer handschrift 14e eeuw, en het *Speculum* in een nederlandse vroegdruk uit Utrecht, (?) waarschijnlijk 1475–1480. Dit zijn echter niet de vroegste en oudste bronnen. Reeds in de twaalfde eeuw (1181) staat op het z.g. altaar van Nicolaas Verdun een rij van vaste typologische groepen, waarbij het feit uit het nieuwe testament steeds in het midden stond. Ook gaat daar verrijzenis vergezeld met Jonas in de walvis en Samson met de poorten van Gaza. Beide worden met latijnse Leoninische verzen verduidelijkt: Quem capit unda freti concludunt viscera ceti. (Wien het zeewater grijpt omsluiten de ingewanden van het zeemonster). Viribus extortas fert montis ad ardua portas. (Krachtig draagt hij de uitgelichte deurvleugels op de hoogten van den berg.)

Zo grijpt in zijn iconografie het koorkapschild van Utrecht nog in verre eeuwen terug. Maar belangrijker is de vraag, of niet de borduurwerker en diens ontwerper is aan te wijzen in Utrecht, waar in dien tijd van het einde 15e en begin 16e eeuw toch ook nog wel borduurwerkers geweest moeten zijn, die tot zulke dingen in staat waren. Of was het alleen mogelijk in Leiden en Amsterdam en elders?

A. E. RIJNTJES

- Litt.* O. A. Spitzen, *Biblia pauperum* in Gildeboek III (Utrecht 1881) Laib und Schwarz, *Biblia pauperum*. (Freib. in Br. 1892).  
 Em. Mâle, *L'art de Moyenage* III (1908) p. 233.  
 Ernst Kloss, *Speculum Lumanæ Salvationis*. München 1925 Floridus Röhrig, *Der Verduner Altar*. Klosterneuburg, 1955. Over Borduurwerkers in Nederland, *Gildeboek XXXI*, 1949 blz. 44.

#### IETS OVER DE BOERDERIJ LAANWIJK TE LOPIK EN EEN UTRECHTSE FAMILIE

In het koor van de Jacobikerk te Utrecht bevindt zich een grafzerk die onze aandacht vraagt voor de nagedachtenis van Justus Kriex en zijn echtgenote Agnes de Milan. Wanneer wij, die zoveel geslachten later leven, langs deze zerk lopen, lezen we de namen, bestuderen — wanneer we daar belangstelling voor hebben — de daarop ingehakte

familiewapens, en gaan dan verder; er wordt aan degene voor wie deze zerk ter nagedachtenis is gesteld, niet meer gedacht.

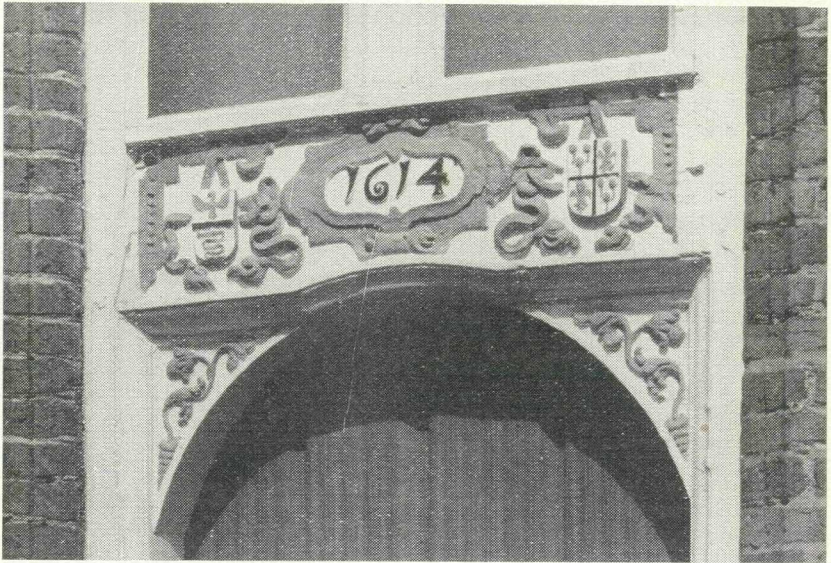
Wat anders wordt het als je zoals ik op andere plaatsen het geslachtswapen weer ontdekt. Dan blijven je gedachten er op gevestigd, er komen vragen naar voren: wie waren dat? waarom is hun wapen hier afgebeeld? De belangstelling is gewekt, je gaat zoeken, je stelt hier en daar vragen.

De familie A. Bosch te Lopik heeft in eigendom de boerderij „Laanwijk” liggende aan de Lopikerweg Oost no. 102 aldaar. Op een deurekalf in de voorgevel van deze boerderij is het jaartal 1614 ingehakt en daarnaast de wapens van de familie De Milan. Op het orgelfront en een herenbank in de hervormde kerk te Benschop komt dit wapen ook voor<sup>1)</sup>. 't Geeft gevierendeeld I en IV op goud een zwarte adelaar, II en III op zwart een blauwe slang, die een kind in de bek heeft. De grafzerk in het koor van de Jacobikerk geeft o.m. het wapen De Milan doorsneden: boven een adelaar, beneden de slang.

Een gesprek aangeknoot met de heer A. Bosch over de oudendom van zijn huis, bracht hem er toe zijn eigendomsbewijzen en daarbij behorende oudere stukken te tonen; uit welke papieren het volgende kon worden vastgesteld: Op 12 juni 1676 verkopen Jacob en Maria van Westerveld „Laanwijk” aan Pontianus de Cruijff. Na het overlijden van Pontianus de Cruijff verkopen zijn erfgenamen het aan jonkvr. Agnes Kriex, dochter van wijlen Justus Kriex op 25 september 1678. Het blijft eigendom van jonkvr. Agnes Kriex tot aan haar overlijden op 23 november 1711. Zij en haar broeder Justus Kriex benoemen bij hun testament van 11 november 1711 het gereformeerde burgerweeshuis en de aalmoezenierskamer tot fidei commissaire erfgenamen. Justus Kriex herriep op 27 december 1712 deze beschikking voor zoveel hem betrof. Verder vermaakte jonkvr. Agnes Kriex o.m. aan de armen van de waalse gemeente *f* 1000,— en aan de Jacobikerk tot onderhoud van die kerk de rente van een som groot *f* 300,—. Voorts legateerde zij aan de bewoners van Laanwijk enkele kleine bedragen tot een totaal van *f* 150,—.

De heren regenten van het gereformeerd burgerweeshuis en de aalmoezenierskamer bleven in het bezit van de nalatenschap tot 20 november 1878. Na een proces hun aangedaan door een 46-tal erfgenamen van jonkvr. Agnes Kriex veroordeelde de rechtbank de gedaagden Franciscus Marinus Royaards rentmeester van het gereformeerde burgerweeshuis te Utrecht en Federik Ernst Godlieb Selle, secretaris van het burgerlijk armbestuur en van de aalmoezenierskamer te Utrecht al hetgeen zij bezaten uit de erfenis van jonkvr. Agnes Kriex aan de familie over te dragen. Vanaf deze datum is Laanwijk dus in het bezit van de familie wijlen Agnes Kriex. In 1880 wordt de hofstede Laanwijk in het lokaal van verkopeningen te Utrecht Achter St. Pieter Wijk F no. 363 verkocht ten behoeve van de erfgenamen. Koper van de percelen 2 en 3 werd Johannes Bosch grootvader van de tegenwoordige eigenaar.

1) zie Maandblad Oud-Utrecht 1956 no. 12 blz. 100.



Deurkalf boerderij Laanwijk te Lopik.

Jonkvr. Agnes Kriex kwam dus in het bezit van Laanwijk op 25 september 1678 en het blijkt dat zij het voorgedeelte van het huis met de voortuin in gebruik had voor zomerverblijf.

Hoe komt nu het wapen van de familie De Milan-Kriex op het kalf van de voordeur? 't Is mogelijk dat zij ter weerszijde van het stichtingsjaartal (1614) haar familiewapens deed aanbrengen. 't Is ook mogelijk dat voordat Laanwijk in het bezit kwam van de familie Westervelt de bezitting reeds eigendom van Agnes' familie is geweest en zij zich daardoor gedrongen heeft gevoeld deze weer aan te kopen.

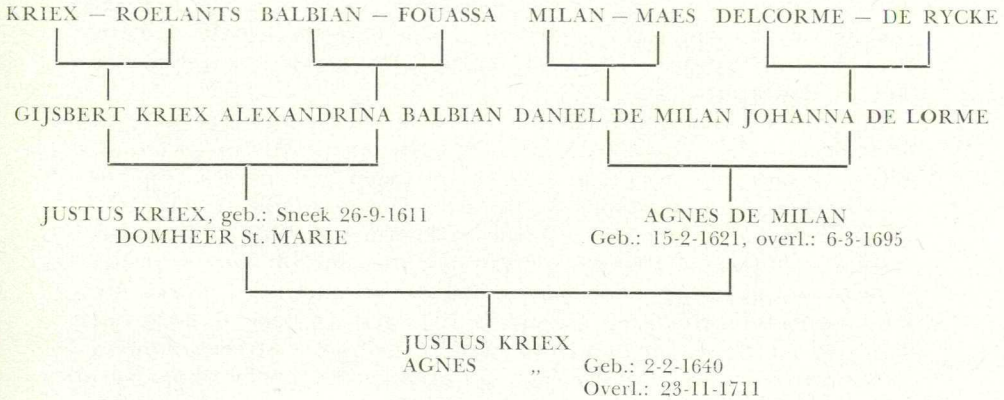
Van jonkvr. Agnes Kriex vond ik de volgende gegevens: Zij is geboren te Utrecht en gedoopt in de Jacobikerk 2 februari 1640 als dochter van Justus Kriex, geboren te Sneek 26 september 1611, domheer van St. Marie te Utrecht, en Agnes de Milan geboren te Utrecht 15 februari 1621 en overleden 6 maart 1695. Uit het register van overlijden te Utrecht vernemen we, dat is aangebracht de 7e november 1711 „Jacobikerk overleden 23 november 1711 Juffw. Agnes Kriex bejaerde Juffw. laet nae een mundige broeder ende suster aan d'Nieuwegracht bij de Wittvr. brug (dat is perceel Plompetorengracht no. 1 en 3). Drie uren beluid, de wapens opgehangen, en is gesonken f 300,—.”

Op 5 februari 1695 is het huis Plompetorengracht no. 3 in het bezit van Agnes' moeder gekomen; na de dood van haar moeder erft zij dit. Op 31 augustus 1699 koopt zij het huis no. 1.

Wat de oorzaak is dat het wapen van de familie De Milan is aangebracht op het orgelfront van de hervormde kerk te Benschop is mij

nog niet bekend. Wel weet ik dat de familie daar verschillende bezittingen heeft gehad. Van de boerderij Laanwijk zijn buiten de voorgevel, in het voorhuis een mooie schouw, bedstede, enkele deuren en de balklaag tot in onze tijd overgebleven. Ook de toegang tot het voorhuis en de voortuin is nog altijd afgescheiden van het geheel.

Nu nog iets over de afkomst van onze Agnes. Hier volgt haar kwartierstaat:



De Fouassa-Kriex (of Kriecx) en de Milan (Visconti) waren in de 16e en 17e eeuw zeer bekende en rijke bankiersfamilies, die door huwelijk steeds meer met elkander verbonden werden. De Fouassa's en de Milan (Visconti) stamden uit Lombardije (Italië), — de Kriex waren van Vlaamse afkomst.

De naam lommerd is ontstaan uit de naam van de uit Lombardije afkomstige lieden — Lombarden. De toenmalige banken verstrekten leningen op alle mogelijke onderpanden. Het waren echter ook reeds wisselkantoren; zij zorgden voor het overmaken of innen van gelden enzovoorts, zoals onze tegenwoordige banken dat doen.

Nu stonden de lommerden niet bij iedereen in goede reuk, vooral de hoogleraren en predikanten hadden veel tegen de praktijken van deze banken. De bankiers waren echter zeer geachte en geziene personen.

In 1636 wenste de vader van Agnes Kriex aan de pas gestichte academie te Utrecht te promoveren tot doctor in de rechtswetenschappen. De hoogleraren wilden hem daartoe wel in de gelegenheid stellen, alleen onder voorwaarde dat hij geen lommerd meer zou houden. Toen hij dan ook aan die voorwaarde voldeed, werd hij tot de verdediging van zijn proefschrift toegelaten en promoveerde hij 30 januari 1637 aan de Utrechtse Universiteit als eerste tot doctor in de rechtswetenschappen waarna hij ook het burgerrecht van de stad verkreeg <sup>2)</sup>.

W. STOOKER

<sup>2)</sup> zie Acta et Decreta Senatus enz. uitgegeven door dr. G. W. Kernkamp eerste deel blz. 113.